

ADVIES

10 september 2009

EVALUATIE VAN DE WERKING VAN DE REGIONALE
LANDSCHAPPEN IN 2008

Inhoud

Inleiding.....	3
Krachtlijnen.....	4
Advies.....	5
1. Algemene situering	5
2. Werking regionale landschappen	7
2.1. RL West-Vlaamse Heuvels.....	7
2.2. RL Houtland	9
2.3. RL IJzer en Polder	10
2.4. RL Meetjesland.....	11
2.5. RL Vlaamse Ardennen	13
2.6. RL Zenne, Zuun en Zoniën.....	15
2.7. RL Dijleland	17
2.8. RL Noord-Hageland	18
2.9. RL Groene Corridor	20
2.10. RL Haspengouw en Voeren	22
2.11. RL Lage Kempen.....	23
2.12. RL Kempen en Maasland.....	25

Inleiding

De Minaraad ontving op 29 mei 2009 een adviesvraag van het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) over de jaarlijkse evaluatieverslagen van de twaalf erkende regionale landschappen (RL). Van west naar oost gaat het om het RL West-Vlaamse Heuvels, RL Houtland, het RL IJzer en Polder, het RL Meetjesland, het RL Vlaamse Ardennen, het RL Zenne, Zuun en Zoniën, het RL Dijleland, het RL Noord-Hageland, het RL Groene Corridor, het RL Haspengouw en Voeren, het RL Kempen en Maasland en het RL Lage Kempen. De adviesvraag gaat uit van een adviesperiode van twee maanden.

Door het besluit van de Vlaamse Regering van 15 mei 2009 (B.S. 28 mei 2009) is de Strategische Adviesraad Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen op 1 juni 2009 opgericht. De Strategische Adviesraad 'Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen' vervangt de vorige Minaraad, die opgericht werd op basis van het decreet van 29 april 1991. De nieuwe strategische adviesraad werd samengesteld op 29 juli 2009.

In zijn laatste zitting besliste de vorige Minaraad om twee maanden uitstel te vragen zodat de nog samen te stellen Strategische Adviesraad 'Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen' voldoende tijd (i.c. vier maanden) zou hebben om een advies te kunnen formuleren. In een reactie hierop stelde het ANB voor om de adviestermijn van twee maanden te behouden. Maar het agentschap verklaarde zich niettemin bereid om de opmerkingen uit een eventueel later ingediend advies in een afzonderlijk schrijven te communiceren aan de regionale landschappen en hen eventuele bijkomende aanbevelingen op te leggen.

Het eerste advies van de SAR Minaraad over de jaarlijkse evaluatieverslagen van de regionale landschappen bouwt verder op de traditie van de vorige Minaraad.¹ Deze adviestaak van de Minaraad kadert binnen het besluit inzake de erkenning van de regionale landschappen.² Dit Erkenningsbesluit bepaalt dat het ANB een evaluatieverslag opmaakt waarin aangegeven wordt in welke mate het regionaal landschap zijn functie vervult en beantwoordt aan de erkenningscriteria opgenomen in het besluit. Dit evaluatieverslag wordt in principe vóór 15 april van elk kalenderjaar, samen met het werkingsverslag, aan de Minaraad voorgelegd en overgemaakt aan de minister. Op grond van dit evaluatieverslag kan de minister overgaan tot het geven van aanbevelingen of, in voorkomend geval, tot het intrekken of opschorten van de erkenning (artikel 3, §3).

Het advies werd unaniem goedgekeurd.

Walter Roggeman,
voorzitter Minaraad

---

¹ Adviezen inzake de regionale landschappen zijn te raadplegen op de website www.minaraad.be.

² Besluit van de Vlaamse Regering van 8 december 1998 tot vaststelling van de regelen voor de voorlopige en definitieve erkenning van regionale landschappen. Gewijzigd bij besluit van 11 mei 1999.

Krachtlijnen

Elk jaar wordt de Minaraad gevraagd om de werkingsverslagen van de regionale landschappen te evalueren. Voor 2008 ontving de Raad de evaluatieverslagen over de werking van 12 regionale landschappen, één meer dan in 2007.

De Raad dringt er net als de voorbije jaren op aan dat er een grondige evaluatie en bijsturing van het instrument regionale landschappen (RL) moet komen.

Hoewel het ANB inspanningen gedaan heeft om de vormgeving van de evaluatieverslagen centraal aan te sturen, blijft het kwaliteitsverschil in aanpak tussen de verschillende provinciale ANB-afdelingen opvallen. Daarom dringt de Minaraad erop aan dat het ANB inspanningen blijft leveren om de eenvormigheid van de evaluatieverslagen af te dwingen bij de provinciale ANB-afdelingen. De nood aan uniformiteit dringt zich ook op bij de wijze van beoordelen. Het kan niet zijn dat de ene ANB-afdeling strenger optreedt dan de andere. De Minaraad vindt dat het ANB daarbij moet streven naar een gelijk speelveld voor de regionale landschappen.

De Minaraad stelt vast dat het ANB de aanbevelingen van de adviserende organen dikwijls (te) laat doorstuurt naar de regionale landschappen, waardoor er te weinig tijd rest voor de regionale landschappen om tijdens het volgende werkjaar rekening te houden met de bemerkingen. Daarom vraagt de Raad aan het ANB om de adviezen meteen na ontvangst over te maken aan de betrokken regionale landschappen.

Het inschakelen van sociale tewerkstelling in relatie tot de toepassing van de wet op de overheidsopdrachten blijkt voor de meeste regionale landschappen een knelpunt. De criteria bij aanbestedingen worden vaak te summier weergegeven, waardoor ze mogelijk niet helemaal overeenstemmen met de bepalingen uit de wetgeving. Het verfijnen van de aanbestedingscriteria is het voornaamste aandachtspunt voor de regionale landschappen voor de werking van 2009.

De regionale landschappen Houtland (RLH), Ijzer & Polder (RLIJ&P), Zenne, Zuun en Zoniën (RLZZZ), Noord-Hageland (RLNH), Groene Corridor (RLGC), Haspengouw en Voeren (RLHV) en Kempen & Maasland (RLKM) krijgen een positief advies voor het werkingsjaar 2008.

De regionale landschappen Lage Kempen (RLLK) en West-Vlaamse Heuvels (RLWH) krijgen een voorwaardelijk positief advies voor het werkingsjaar 2008.

De regionale landschappen Meetjesland (RLM), Vlaamse Ardennen (RLVA) en Dijleland (RLD) krijgen een negatief advies voor het werkingsjaar 2008.

1. Algemene situering

[1] **Parameters.** De Raad gaat in voorliggend advies uit van het bestaande juridische kader zoals vastgelegd in het Erkenningsbesluit. Voor de regionale landschappen die in 2006 een verlenging kregen van hun definitieve erkenning en voor deze die sindsdien definitief erkend werden, neemt de Raad ook de voorwaarden mee zoals vastgelegd in de ministeriële besluiten van 27 maart 2006.

[2] **Bijsturing instrument regionale landschappen.** De betrokken actoren zijn het er al jarenlang over eens dat er dringend werk moet gemaakt worden van een grondige evaluatie en bijsturing van het instrument regionale landschappen. Maar dit blijft nog steeds uit. De Minaraad verwijst daarom opnieuw naar de bestaande knelpunten bij het instrument regionale landschappen, die hij al in eerdere adviezen aanhaalde.³

- Knelpunten ten aanzien van regionale landschappen als instrument voor draagvlakvorming:
  1. De nood aan een duidelijkere definiëring van de taakstelling van de regionale landschappen. De nood aan inhoudelijke afbakening van de doelen en taken van de regionale landschappen. De nood aan inhoudelijke afstemming tussen de verschillende doelen en taken van de regionale landschappen.
  2. De nood aan een verduidelijking van de rol van regionale landschappen ten aanzien van andere draagvlakinstrumenten zoals bosgroepen, natuurverenigingen.
  3. De nood aan een analyse van de compatibiliteit van de verruimde taken en doelen met het Natuurdecreet en het besluit.
  4. De nood aan een strategisch onderbouwde visie op de regionale landschappen.
  5. De nood aan een verduidelijking van de regionale landschappen als keurmerk. Dit impliceert ook dat er een uitspraak wordt gedaan over de potentiële werkingsgebieden van regionale landschappen.
- Knelpunten ten aanzien van regionale landschappen als interbestuurlijk instrument:
  6. De nood aan een sterke aansturing van regionale landschappen door de Vlaamse overheid.
  7. De nood aan een herdefiniëring van de rol van de Vlaamse overheid en

---

³ Minaraad. Zie onder meer het advies van 22 november 2005 betreffende de verlenging van de definitieve erkenning van zeven regionale landschappen, het advies van 28 juni 2007 over de werking van de regionale landschappen en het advies van 26 juni 2008 betreffende de evaluatie van de werking van de regionale landschappen in 2007.

de verschillende betrokken administraties. Dit zowel op het niveau van de sturing, de mate van controle en de inhoudelijke afstemming.

8. Het spanningsveld tussen de ruimere taakstelling van de regionale landschappen en de exclusieve rol van de afdeling Natuur inzake erkenning en controle.

9. De nood aan een evenwichtige afstemming van de taakstelling van gemeenten en provincies met het instrument van regionale landschappen.

10. De nood aan de uitklaring van de adviesrol van de Minaraad.

Het uitblijven van een hervorming van het instrument bemoeilijkt de rol van de bevoegde administraties, de betrokken adviesraad en de regionale landschappen.

[3] Eenvormige evaluatieverslagen. Vorig jaar liet de Minaraad verstaan dat het ANB haar rol in de centrale aansturing van het instrument moet bewaken en voluit moet opnemen, ondanks de talrijke structurele knelpunten. Hier heeft het ANB een stap vooruit gezet. De evaluatieverslagen van het ANB verschillen onderling veel minder dan de voorbije jaren het geval was.

Ondanks het feit dat ze opgemaakt worden door verschillende provinciale buitendiensten zijn de evaluatieverslagen in het algemeen opgesteld volgens een gelijkaardig stramien en vlot leesbaar. Eerst wordt de werking van alle regionale landschappen getoetst aan de erkenningscriteria zoals die vastgelegd werden in het Erkenningsbesluit. Vervolgens gaat het ANB dieper in op de bijkomende voorwaarden van het ministerieel besluit van 27 maart 2006 om te eindigen met de conclusie die, naast de eindbeoordeling, ook een samenvatting bevat van de voornaamste aanbevelingen voor het volgende werkjaar. Alle ANB-afdelingen – op één na – motiveren hun beoordeling van de diverse criteria.

De provinciale ANB-afdeling Vlaams-Brabant verwerkt als enige ook de reacties van de regionale landschappen op de eerdere aanbevelingen en opmerkingen van de adviesraden in het evaluatieverslag, wat een pluspunt is. De Minaraad raadt de andere provinciale ANB-afdelingen aan dit in de toekomst ook te doen.

Enkel de ANB-afdeling Limburg springt uit de toon in negatieve zin. Een opsomming van de erkenningscriteria en de bijkomende criteria in het evaluatieverslag volstaan niet. Het ANB hoort minstens de concrete situatie in de regionale landschappen te schetsen en te motiveren waarom een criterium positief of negatief geëvalueerd wordt. Hier blijft het ANB Limburg in gebreke. Op de criteria van het MB van 27 maart 2006 gaat de provinciale afdeling van Limburg zelfs niet in. De Raad betreurt dit en vraagt het ANB om bijkomende inspanningen voor nog meer eenvormigheid in de evaluatieverslagen af te dwingen bij de provinciale afdelingen.

[4] Streven naar uniformiteit en naar een gelijk speelveld. De Minaraad stelt vast dat sommige provinciale ANB-afdelingen strenger optreden dan andere. De Raad vraagt het ANB daarom om te streven naar meer eenvormigheid in de beoordeling van de regionale landschappen. Het streven naar een gelijk speelveld (*level playing field*) kan bijvoorbeeld het onderwerp zijn van een interne ANB-studiedag.

- [5] **Regionale landschappen tijdig aanbevelingen bezorgen.** De Minaraad stelt vast dat het ANB de aanbevelingen van de adviserende organen dikwijls (te) laat doorstuurt naar de regionale landschappen. De regionale landschappen komen hierdoor tijd te kort om de nodige bijsturingen door te voeren tijdens het werkjaar dat volgt op de beoordeling. De Raad vraagt het ANB om de opmerkingen en adviezen van onder meer de Minaraad meteen na ontvangst over te maken aan de betrokken regionale landschappen.
- [6] **Overheidsopdrachten.** Het inschakelen van sociale tewerkstelling in relatie tot de toepassing van de wet op de overheidsopdrachten blijkt voor de meeste regionale landschappen een knelpunt. De criteria bij aanbestedingen worden vaak te summier weergegeven, waardoor ze mogelijk niet helemaal overeenstemmen met de bepalingen uit de wetgeving. Het verfijnen van de aanbestedingscriteria is het voornaamste aandachtspunt voor de werking van 2009.
- [7] **Meer regionale landschappen.** De Minaraad gaat dit jaar in op de werkingsverslagen van 12 regionale landschappen, één meer dan vorig jaar. De werking 2008 van het voorlopig erkende Regionaal Landschap IJzer & Polder wordt dit jaar voor het eerst geëvalueerd.

2. Werking regionale landschappen

2.1. RL West-Vlaamse Heuvels

- [8] **Evaluatieverslag administratie.** Het evaluatieverslag over de werking van het RL West-Vlaamse Heuvels (RLWH) is opgemaakt door de provinciale afdeling West-Vlaanderen van het ANB. Het evaluatieverslag is ruim uitgewerkt en bevat een evaluatie op basis van de verschillende erkenningscriteria uit het Erkenningsbesluit, de bijkomende criteria die geformuleerd werden in het MB van 27 maart 2006 en de synthesenota over de evaluatie van de werking in 2007 met de aanbevelingen voor 2008.
- [9] **RLWH-jaarverslag 2008.** Het ANB stelt dat het RLWH-jaarverslag 2008 en de financiële bijlage overzichtelijk en gestructureerd zijn. Extra informatie werd door het ANB ingewonnen tijdens een persoonlijk onderhoud op 26 maart 2009.
- [10] **Aanbevelingen werking 2007.** Het RLWH ontving de officiële adviezen⁴ over het werkingsjaar 2007 pas op 3 november 2008. Hierdoor was het voor het RL niet altijd mogelijk om retroactief met alle opmerkingen rekening te houden in 2008. In een afzonderlijke nota bij het jaarverslag gaat het RLWH in op de adviezen bij het werkingsjaar 2007. Daarbij overloopt het RL onder meer de bijkomende voorwaarden uit het MB van 27 maart 2006 (zie [12]), zoals uitdrukkelijk gevraagd door de Minaraad. Het RLWH neemt zich voor om tijdens het werkjaar 2009 de nodige aandacht te besteden aan de resterende bemerkingen die in 2008 onbeantwoord bleven.

---

⁴ Adviezen van de Vlaamse Hoge Raad voor Natuurbehoud, het ANB en de Minaraad.

[11] Criteria Erkenningsbesluit. Volgens het ANB voldoet het RLWH aan de formele erkenningscriteria (rechtspersoonlijkheid, erkenning, geografische entiteit, voordracht, algemene vergadering, raad van bestuur, verplichte activiteiten en boekhouding).

Maar het ANB vraagt het RLWH wel om de belangrijke verschilpunten ten opzichte van de voorgaande werkingsjaren te duiden in het financieel verslag van de boekhouding. Het RLWH moet in de toekomst ook aantonen dat de wet op de overheidsopdrachten toegepast wordt. Dit kan door een nota met de gevolgde procedures voor te leggen aan het ANB.

Bij de inhoudelijke projecten ter bevordering van landschapszorg en het streekeigen karakter, natuurbehoud en kleine landschapselementen (KLE), recreatief medegebruik en natuurrecreatie, en natuur- en milieueducatie (NME) formuleert het ANB aanbevelingen voor het werkjaar 2009. Het ANB vindt het onder meer wenselijk dat het RLWH:

- o het beheerplan recreatief padennetwerk in de toekomst uitbreidt naar andere dan de provinciale wandelpaden;
- o het beheerplan holle wegen opstelt (uitgesteld in 2008);
- o het aanleggen en onderhouden van poelen opnieuw aanvat binnen het Interregproject 'Landschap in verandering' en de netwerkvorming analyseert voor een eventueel soortenbeschermingsplan voor onder meer de kamsalamander;
- o extra inspanningen levert om het aantal landschapsbedrijfsplannen en landschapsplannen gespreid over de gemeenten op peil te houden;
- o soortenactieplannen opstelt voor enkele regionaal belangrijke soorten. Als het gaat om soorten van de bijlagen II en IV van de Habitatrichtlijn, moet het RLWH rekening houden met de instandhoudingsdoelstellingen die het ANB voor de Speciale Beschermingszone (SBZ) Westvlaams Heuvelland opmaakte.

[12] Criteria MB 27 maart 2006. De Vlaamse Regering heeft – met het MB van 27 maart 2006 – de definitieve erkenning van het RLWH herbevestigd voor een periode van zes jaar. Artikel 3 van dit ministerieel besluit formuleert zes bijkomende voorwaarden. Het ANB gaat slechts beknopt in op deze bijkomende criteria. Tijdens een bilateraal overleg tussen het ANB en het RLWH werd een afzonderlijke nota van het RLWH over de bijkomende voorwaarden overlopen. Voor het ANB West-Vlaanderen volstond deze rapportering ruimschoots. Het RLWH gaf in die nota ook aan hoe het zou omgaan met de aanbevelingen voor 2008. Het ANB wijst er ook op dat het RLWH deelnam aan de coördinatievergaderingen met de West-Vlaamse regionale landschappen. Zo was een uitwisseling van informatie en opvolging van de afspraken op regelmatige basis mogelijk, aldus het ANB.

De Minaraad vraagt het ANB West-Vlaanderen om de beoordeling in de toekomst gedetailleerder te motiveren of een verslag van het overleg met het RLWH toe te voegen aan het evaluatieverslag.

[13] Conclusie. Het ANB West-Vlaanderen geeft een positief advies over de werking 2008 van het RLWH. De Minaraad volgt de gunstige beoordeling van het ANB niet

omdat de aandachtspunten die het ANB aanhaalt voor de Minaraad voldoende doorwegen om slechts een voorwaardelijk positief advies te formuleren.

2.2. RL Houtland

[14] Evaluatieverslag administratie. Het evaluatieverslag over de werking van het RL Houtland (RLH) is opgemaakt door de provinciale afdeling West-Vlaanderen van het ANB. Het evaluatieverslag is ruim uitgewerkt en bevat een evaluatie op basis van de verschillende erkenningscriteria uit het Erkenningsbesluit, de bijkomende criteria die geformuleerd werden in het MB van 27 maart 2006 en de synthesenota over de evaluatie van de werking in 2007 met de aanbevelingen voor 2008.

[15] RLH-jaarverslag 2008. Het ANB stelt dat het RLH-jaarverslag 2008 en de financiële bijlage overzichtelijk en gestructureerd zijn. Maar door het volledige overzicht van alle grote en kleine projecten is het voor het ANB niet eenvoudig om de hoofdactiviteiten van de nevenactiviteiten te onderscheiden. Een projectgebonden vermelding van initiatiefnemer, partners, inzet personeel en budget kan hier in de toekomst verheldering brengen voor het ANB. Extra informatie werd door het ANB ingewonnen tijdens een persoonlijk onderhoud op 26 maart 2009.

[16] Aanbevelingen werking 2007. Als bijlage bij het evaluatieverslag voor de werking 2008 voegde het ANB een reactie toe van het RLH op de adviezen voor het werkingsjaar 2007. Het ANB geeft zelf aan dat de evaluatieprocedure te lang duurt waardoor RL's onvoldoende snel kunnen anticiperen op de aanbevelingen van het ANB. Maar door regelmatig overleg met de provinciale afdelingen van het ANB (19 juni en 6 oktober 2008), kon het RLH al in 2008 een aantal aandachtspunten van de werking bijsturen.

[17] Criteria Erkenningsbesluit. Volgens het ANB voldoet het RLH aan de formele erkenningscriteria (rechtspersoonlijkheid, erkenning, geografische entiteit, voordracht, algemene vergadering, raad van bestuur, verplichte activiteiten en boekhouding).

Maar het ANB vraagt het RLH wel om de financiële situatie met zorg op te volgen, gelet op het verlies van 25.000 euro dat in 2008 geboekt werd.

Het inschakelen van sociale tewerkstelling in relatie tot de toepassing van de wet op de overheidsopdrachten blijkt voor alle regionale landschappen een knelpunt, dit geldt ook voor het RLH. Het ANB herhaalt dan ook het aandachtspunt van 2007 dat het RLH een nota met de gevolgde procedures moet kunnen voorleggen aan het ANB om aan te tonen dat de wet op de overheidsopdrachten toegepast is.

Ten slotte wijst het ANB ook op de afslanking van de raad van bestuur met 3 leden. Dit was ook al een aandachtspunt in 2007. Het ANB zal de opmerkingen dan ook pas in 2009 opvolgen.

Bij de inhoudelijke projecten ter bevordering van landschapszorg en het streekeigen karakter, natuurbehoud en kleine landschapselementen (KLE), recreatief medegebruik en natuurrecreatie, en natuur- en milieueducatie (NME)

heeft het ANB geen opmerkingen. De jaarverslagen 2007 en 2008 tonen duidelijk aan dat de vereisten gehaald werden.

[18] Criteria MB 27 maart 2006. Op 31 januari 2006 werd het RLH definitief erkend. Het ministerieel besluit voor de definitieve erkenning van het RLH legde geen bijkomende voorwaarden vast. Niettemin toetste het ANB de werking van het RLH aan de criteria uit het MB.

Omdat het jaarverslag de indruk wekt dat het RLH veel tijd besteedt aan allerlei kleinere projecten, vindt het ANB het wenselijk dat het RLH in 2009:

- o enigszins zou inbinden op het aantal kleinere, losse projecten en de losse projectwerking zou afbouwen rond bepaalde thema's zoals bijvoorbeeld heideherstel bij openbare boseigenaars, het herintroduceren van zeldzame soorten of het uitwerken van NTMB-pilootprojecten rond de inrichting van waterlopen van categorie één en twee;
- o tijdsbudget zou vrijmaken om gecoördineerde werkplannen rond bepaalde thema's en/of regio's te ontwikkelen die op langere termijn de leidraad kunnen vormen voor de betrokken gemeentebesturen en de toekomstige individuele projecten van het RLH;
- o extra aandacht heeft voor vleermuizen in relatie tot het drevenbeheer;
- o gelijktijdig met de actie knotploeg zou aanbieden om bijkomende knotwilgen aan te planten.

Het RLH bouwt via de projectwerking van onderaan uit aan de creatie van het draagvlak bij particulieren en lagere overheden. Het werkt ook hard aan de professionalisering van het personeel. De rapportering volstaat ruimschoots voor het ANB. Het ANB wijst er ook op dat het RLH deelnam aan de coördinatievergaderingen met de West-Vlaamse regionale landschappen. Zo was een uitwisseling van informatie en opvolging van de afspraken op regelmatige basis mogelijk, aldus het ANB.

[19] Conclusie. Het ANB West-Vlaanderen geeft een positief advies over de werking 2008 van het RLH. De Minaraad volgt de positieve beoordeling van het ANB, maar vraagt het ANB om het RLH te verplichten om in hun werking 2009 tegemoet te komen aan de gemaakte aanbevelingen.

2.3. RL IJzer en Polder

[20] Evaluatieverslag administratie. Het evaluatieverslag over de werking van het RL IJzer en Polder (RLIJ&P) is opgemaakt door de provinciale afdeling West-Vlaanderen van het ANB. Het evaluatieverslag is ruim uitgewerkt en bevat een evaluatie op basis van de verschillende erkenningscriteria uit het Erkenningsbesluit.

[21] RLIJ&P-jaarverslag 2008. Het ANB stelt dat het RLIJ&P-jaarverslag 2008 en de financiële bijlage overzichtelijk en gestructureerd zijn. Extra informatie werd door het ANB ingewonnen tijdens een persoonlijk onderhoud op 25 maart 2009.

[22] Aanbevelingen werking 2007. Het RLIJ&P werd pas in 2008 voorlopig erkend

als RL en ontving vorig jaar bijgevolg nog geen aanbevelingen van de adviserende organen bij de werking 2007.

[23] Criteria Erkenningsbesluit. Volgens het ANB voldoet het RLIJ&P aan de formele erkenningscriteria (rechtspersoonlijkheid, erkenning, geografische entiteit, voordracht, algemene vergadering, raad van bestuur, verplichte activiteiten en boekhouding).

Bij de boekhouding merkt het ANB op dat de financiële rapportage nog niet representatief is wegens de beperkte omzet in 2008, maar voor 2009 zou het RL al de nodige thematische opsplitsingen gemaakt hebben in de begroting en aangeven waarvoor de subsidies aangewend worden.

Een van de aanbevelingen voor 2009 slaat op de samenstelling van de algemene vergadering. Deze moet geactualiseerd worden zodat de correcte namen van de vertegenwoordigde organisaties vermeld worden.

Bij de inhoudelijke projecten ter bevordering van landschapszorg en het streekeigen karakter, natuurbehoud en kleine landschapselementen (KLE), recreatief medegebruik en natuurrecreatie, en natuur- en milieueducatie (NME) stelt het ANB dat de coördinator van het RLIJ&P in 2008 al een heel actieve en zichtbare werking op het terrein ontplooidde, ondanks het uiterst beperkte en onvolledige personeelsbestand. Het RLIJ&P werkt gericht en zeer succesvol met bijvoorbeeld zoekzones voor de opmaak van de landschapsbedrijfsplannen en voorbeeldprojecten uit andere regionale landschappen.

Het ANB geeft slechts één aanbeveling mee: gelijktijdig met de actie knotploeg zou het RLIJ&P in 2009 moeten aanbieden om bijkomende knotwilgen aan te planten.

[24] Criteria MB 27 maart 2006. Het ANB gaat eveneens in op de bijkomende criteria die geformuleerd werden in het MB van 27 maart 2006, ook al zijn deze bijkomende criteria nog niet van toepassing voor het voorlopig erkende RLIJ&P. Het ANB merkt hierbij op dat het RLIJ&P in 2008 proactief werkte aan alle aspecten die van een regionaal landschap verwacht worden.

[25] Conclusie. Het ANB West-Vlaanderen geeft een positief advies over de werking 2008 van het RLIJ&P. De Minaraad volgt de positieve beoordeling van het ANB, maar vraagt het ANB om het RLIJ&P te verplichten om in hun werking 2009 tegemoet te komen aan de gemaakte aanbevelingen.

2.4. RL Meetjesland

[26] Evaluatieverslag administratie. Het evaluatieverslag over de werking van het RL Meetjesland (RLM) is opgemaakt door de provinciale afdeling Oost-Vlaanderen van het ANB. Het evaluatieverslag is ruim uitgewerkt op basis van de verschillende erkenningscriteria uit het Erkenningsbesluit, de bijkomende criteria die geformuleerd werden in het MB van 27 maart 2006, het jaarverslag 2008 en het bijwonen van de raden van bestuur en de algemene vergadering van het RLM.

[27] RLM-jaarverslag 2008. Het jaarverslag is een lijvig document. Het ANB vraagt dit in de toekomst op een efficiëntere manier aan te pakken, zodat alle noodzakelijke elementen voor de evaluatie gemakkelijker teruggevonden kunnen worden. De acties die niet uitgevoerd werden, mogen bijvoorbeeld weggelaten worden.

[28] Aanbevelingen werking 2007. In een afzonderlijke bijlage bij het jaarverslag 2008 gaat het RLM in op een aantal opmerkingen uit het evaluatieverslag over het werkjaar 2007. De punten van kritiek van de Minaraad over het jaarverslag, de herkenbaarheid en de onduidelijkheid over de meerwaarde voor de natuur van sommige projecten blijven anno 2008 grotendeels overeind, ook al stelt de Raad samen met het ANB vast dat het RLM inspanningen levert om tegemoet te komen aan deze punten van kritiek.

[29] Criteria Erkenningsbesluit. Volgens het ANB voldoet het RLM aan het merendeel van de formele erkenningscriteria (rechtspersoonlijkheid, erkenning, geografische entiteit, voordracht, algemene vergadering, raad van bestuur en boekhouding).

De boekhouding vindt het ANB helder gerapporteerd: de besteding van de subsidies is duidelijk. Ondanks een negatief saldo op de resultatenrekening 2008 is de organisatie financieel gezond. De wet op de overheidsopdrachten wordt nageleefd.

Een punt van kritiek betreft wel de verplichte activiteiten zoals de publieksactiviteiten en de eigen 'landschapskrant'. De inhoudelijke kwaliteit van de artikelen ligt hoog, maar de herkenbaarheid van het krantje '*M'n Vlakke Land*' is niet heel groot en voldoet niet aan alle voorwaarden die de Vlaamse Regering oplegt. Door de samenwerking met andere partners om een gezamenlijke krant uit te geven, komen de eigen activiteiten onvoldoende aan bod. De meest recente krantjes in 2009 geven aan dat het RLM al enige inspanningen gedaan heeft om de herkenbaarheid te vergroten, niettemin pleit het ANB voor de uitgave van een eigen RLM-krant zodat de eigen activiteiten meteen in het oog springen.

Bij de inhoudelijke projecten ter bevordering van landschapszorg en het streekeigen karakter, natuurbehoud en kleine landschapselementen (KLE), recreatief medegebruik en natuurrecreatie, en natuur- en milieueducatie (NME) stelt het ANB vast dat het RLM inspanningen levert om projecten ten voordele van het natuurbehoud en het streekeigen karakter te realiseren. Maar in sommige gevallen (bij projecten die het streekeigen karakter, recreatief medegebruik en natuurrecreatie moeten bevorderen) is het voor het ANB niet duidelijk welke meerwaarde ze hebben voor de natuur en of ze al dan niet thuishoren in de doelstellingen van het regionaal landschap. Het ANB verwacht daarom dat de activiteiten waarvan de meerwaarde voor natuur onduidelijk is, afgebouwd worden.

[30] Criteria MB 27 maart 2006. In tegenstelling tot de andere regionale landschappen die in 2006 opnieuw een erkenning kregen voor zes jaar is voor het RLM geen ministerieel besluit met bijkomende voorwaarden opgemaakt. Het RLM rapporteert in een afzonderlijke bijlage bij het jaarverslag 2008 echter wel over de voorwaarden die vervat zitten in het ministerieel besluit van 27 maart 2006.

Het ANB stelt vast dat de nazorg van uitgevoerde projecten en het meten van de impact ervan op natuur ontbreekt bij het RLM. Daarvoor moet het RLM in 2009 tijd vrijmaken.

Het ANB laat wel weten dat de samenwerking met het RLM verbeterd is sinds een vertegenwoordiger van de ANB-cel Beheer en van de ANB-cel Beleid zetelen in de algemene vergadering en de raad van bestuur van het RLM en sinds het ANB zelf ook meer beroep doet op het RLM voor de eigen projecten.

In 2009 wordt de RLM-coördinator vervangen en zal het RLM verhuizen. Het ANB drukt zijn hoop uit dat het RLM zo enkele slepende problemen beter zal aanpakken. Bijvoorbeeld op het vlak van professionalisering is er nood aan objectieve evaluatiecriteria om de medewerkers te evalueren en moet de administratieve achterstand weggewerkt worden.

[31] Conclusie. Het ANB Oost-Vlaanderen geeft een gunstig advies over de werking 2008 van het RLM, op voorwaarde dat het RLM in 2009 een duidelijk herkenbaar krantje uitgeeft en de activiteiten waarvan de meerwaarde voor natuur in vraag gesteld worden, afbouwt. De Minaraad volgt de gunstige beoordeling van het ANB niet omdat de aandachtspunten die het ANB aanhaalt voor de Minaraad zwaarwichtig genoeg zijn om een negatief advies te formuleren. De Raad vraagt het ANB ook om het RLM te verplichten om in hun werking 2009 tegemoet te komen aan de gemaakte aanbevelingen.

2.5. RL Vlaamse Ardennen

[32] Evaluatieverslag administratie. Het evaluatieverslag over de werking van het RL Vlaamse Ardennen (RLVA) is opgemaakt door de provinciale afdeling Oost-Vlaanderen van het ANB. Het evaluatieverslag is ruim uitgewerkt op basis van de verschillende erkenningscriteria uit het Erkenningsbesluit, de bijkomende criteria die geformuleerd werden in het MB van 27 maart 2006, het jaarverslag 2008 en het bijwonen van de raden van bestuur en de algemene vergadering van het RLVA.

[33] RLVA-jaarverslag 2008. Het ANB stelt dat het RLVA-jaarverslag 2008 goed opgemaakt is. Alle noodzakelijke elementen voor de evaluatie kunnen gemakkelijk teruggevonden worden.

[34] Aanbevelingen werking 2007. Door de onduidelijke financiële situatie met LAVA vzw, werd de erkenning van het RLVA als RL eind vorig jaar nog niet bevestigd. De evaluatie door het ANB werd pas begin 2009 afgerond, na een akkoord tussen het kabinet van de Vlaamse minister van Leefmilieu en het RLVA. Bijgevolg kon het RLVA in 2008 geen rekening houden met de aanbevelingen over de werking 2007.

[35] Criteria Erkenningsbesluit. Volgens het ANB voldoet het RLVA niet aan de formele erkenningscriteria doordat de samenstelling van de raad van bestuur niet bestaat uit 1/3 vertegenwoordigers van de natuurverenigingen.

Bovendien werd de statutenwijziging met de uitbreiding van het werkingsgebied⁵, die in 2008 verscheen in het Belgisch Staatsblad, niet geagendeerd op de algemene vergaderingen van 2008, noch op de eerste vergadering van 2009. Hierdoor zijn de gewijzigde statuten strikt gezien nog steeds niet goedgekeurd. Het ANB vraagt zich wel af of de uitbreiding van het werkingsgebied de goede werking niet in het gedrang zal brengen. Een (Vlaams) standpunt over de uiteindelijke afbakening van het werkingsgebied en de taken is wenselijk.

De voordracht, de algemene vergadering, de verplichte activiteiten en de boekhouding voldoen wel aan de criteria.

Bij de inhoudelijke projecten ter bevordering van landschapszorg en het streekeigen karakter, natuurbehoud en kleine landschapselementen (KLE), recreatief medegebruik en natuurrecreatie, en natuur- en milieueducatie (NME) stelt het ANB vast dat het RLVA steeds weer inspanningen levert om de natuurbehoudsdoelstellingen niet uit het oog te verliezen. De resultaten worden volgens het ANB jaar na jaar beter zichtbaar op het terrein. Het RLVA treedt in al zijn activiteiten op als dienstverlener en haalt daaruit zijn bestaansreden en aantrekkingskracht. Het merendeel van de RLVA-activiteiten zijn zo breed opgevat dat ze als gebiedsdekkend beschouwd kunnen worden.

[36] Criteria MB 27 maart 2006. De Vlaamse Regering heeft – met het MB van 27 maart 2006 – de definitieve erkenning van het RLVA herbevestigd voor een periode van zes jaar. Dit besluit formuleert zes bijkomende voorwaarden. Het jaarverslag 2008 van het RLVA gaat hierop in.

Het ANB merkt op dat alle acties van het RLVA het draagvlak voor natuur vergroten. Het RLVA besteedt ook voldoende aandacht aan de nazorg van de uitgevoerde projecten en meet de impact ervan op de natuur. Bijsturing is steeds mogelijk.

Sinds 2008 maken een vertegenwoordiger van de ANB-cel Beheer en een van de ANB-cel Beleid deel uit van de algemene vergadering en de raad van bestuur van het RLVA. Dit heeft tot gevolg dat de regiobeheerder van het ANB beter betrokken is bij het RLVA en de samenwerking bij de projecten en de uitvoeringen op het terrein vergroot is.

Het RLVA beschikt ook over een goed uitgebouwd personeelsbestand en –beleid. De financiële problemen ten gevolge van de onduidelijke situatie met LAVA vzw, zullen opgelost geraken als het RLVA zich houdt aan de gemaakte afspraken met het kabinet van de Vlaamse minister van Leefmilieu: de raden van bestuur en de algemene vergaderingen van de twee vzw's moeten van elkaar verschillen en LAVA vzw moet jaarlijks een bedrag storten aan het RLVA om het verschuldigde bedrag terug te betalen.

[37] Conclusie. Het ANB Oost-Vlaanderen geeft een gunstig advies over de werking 2008 van het RLVA op voorwaarde dat het RLVA ervoor zorgt dat de raad van

---

⁵ Zie Minaraad. Briefadvies van 27 september 2007 over de uitbreiding van het werkingsgebied van het RLVA.

bestuur voldoet aan de criteria en de statutenwijziging geagendeerd wordt op de algemene vergadering. Ook de scheiding tussen het RLVA en LAVA vzw moet nageleefd worden. De Minaraad volgt de voorwaardelijk gunstige beoordeling van het ANB niet omdat de aandachtspunten die het ANB aanhaalt voor de Minaraad zwaarwichtig genoeg zijn om een negatief advies te formuleren. De Raad vraagt het ANB ook om het RLVA te verplichten om in hun werking 2009 tegemoet te komen aan de gemaakte aanbevelingen.

2.6. RL Zenne, Zuun en Zoniën

[38] Evaluatieverslag administratie. Het evaluatieverslag over de werking van het RL Zenne, Zuun en Zoniën (RLZZZ) is opgemaakt door de provinciale afdeling Vlaams Brabant van het ANB. Het evaluatieverslag is ruim uitgewerkt op basis van de verschillende erkenningscriteria uit het Erkenningsbesluit, de bijkomende criteria die geformuleerd werden in het MB van 27 maart 2006 en de aanbevelingen van de Hoge Raad voor het Natuurbehoud.

[39] RLZZZ-jaarverslag 2008. Het ANB stelt dat de structuur van het RLZZZ-jaarverslag 2008 zich spiegelt aan voorbeelden van andere regionale landschappen, waardoor het overzichtelijker is en gemakkelijker vergeleken kan worden.

[40] Aanbevelingen werking 2007. Het RLZZZ heeft de bemerkingen van het ANB op het jaarverslag 2007 laat in 2008 ontvangen, namelijk op 15 december 2008. Hierdoor kon het RL vorig jaar niet aan alle bemerkingen tegemoet komen. Een aantal aanpassingen worden in 2009 doorgevoerd. Uit het RLZZZ-jaarverslag en uit de besprekingsnota van het RLZZZ over de adviezen bij het werkingsjaar 2007 blijkt dat de gemaakte opmerkingen ernstig genomen worden.

[41] Criteria Erkenningsbesluit. Volgens het ANB voldoet het RLZZZ aan de formele erkenningscriteria (rechtspersoonlijkheid, erkenning, geografische entiteit, voordracht, algemene vergadering, raad van bestuur, verplichte activiteiten en boekhouding).

Bij de samenstelling van de raad van bestuur merkt het ANB wel op dat er geen vertegenwoordiger van de wildbeheerseenheden (WBE) zetelt. Niettemin doet het RLZZZ inspanningen om iemand van de WBE's te laten deelnemen aan de raad van bestuur. Hierbij aansluitend wijst het ANB erop dat de raad van bestuur vrij ruim is samengesteld, waardoor het niet eenvoudig is om rechtsgeldig te vergaderen. Het ANB suggereert de vertegenwoordigingsgroepen te reduceren tot 5-6 vertegenwoordigers per doelgroep.

De toewijzing van verkregen subsidies naar gemaakte uitgaven in de boekhouding, strekt tot voorbeeld door de gedetailleerde uitsplitsing.

Regionale landschappen moeten werken volgens de wetgeving van de overheidsopdrachten. Het RLZZZ geeft vrij summiere criteria aan bij aanbestedingen, waardoor ze mogelijk niet helemaal overeenstemmen met de bepalingen uit de wetgeving. Daarom blijft het verder verfijnen van de criteria een aandachtspunt voor 2009.

Bij de inhoudelijke projecten ter bevordering van landschapszorg en het streekeigen karakter, natuurbehoud en kleine landschapselementen (KLE), recreatief medegebruik en natuurrecreatie, en natuur- en milieueducatie (NME) formuleert het ANB de volgende aandachtspunten:

- o de rol van het RLZZZ bij het beheer van knotbomen mag niet beperkt blijven tot een zuiver logistieke. Een periodieke controle van de uitgevoerde werken en een monitoring van de behaalde resultaten zijn ook van belang;
- o het RLZZZ moet ruimer promotie maken over de zomerrally rond akkervogels om een breder publiek aan te trekken en te sensibiliseren;
- o bij de aanplant van 'Groene hoeves' ontbreken soorten zoals de zomereik en de gewone es hoewel dit soorten zijn die een grote landschappelijke waarde kunnen krijgen. Ook hier is het belangrijk dat het RL de nazorg op zich neemt en de eigenaars van de hoeven periodiek contacteert om de evolutie van de gedane ingrepen op te volgen;
- o in het actiepunt 'landschapsmonitor en – teams' wordt vermeld dat de populieren langs een asfaltpad gerooid werden omdat de wortels het asfalt omhoog duwden. Het ANB vraagt zich retorisch af of dit niet haaks op de taakstelling van het streekeigen karakter staat en suggereert een andere aanpak.

[42] Criteria MB 27 maart 2006. De Vlaamse Regering heeft – met het MB van 27 maart 2006 – de definitieve erkenning van het RLZZZ herbevestigd voor een periode van zes jaar. Dit besluit formuleert zes bijkomende voorwaarden. Het valt het ANB op dat het RLZZZ zijn werking vooral uitbouwt rond landschappelijke aspecten. Het RL legt bovendien een kwaliteitsvol accent op de uitbouw van initiatieven rond natuurrecreatie en –educatie, wat een belangrijke bijdrage kan leveren tot de versterking van het maatschappelijke draagvlak voor het behoud van natuur en landschap.

Het ANB stelt ook vast dat het RLZZZ veel aandacht besteedt aan de informatiedragers. Zowel de landschapskranten als de nieuwsbrieven en de website hebben een hoog informatief en wervend karakter.

Het RLZZZ bouwt databanken uit over de gerealiseerde projecten. In de loop van 2009 zal het RLZZZ per gemeente een actieplan opstellen dat aspecten van nazorg en verbetering van vroegere projecten zal uitwerken.

De professionalisering van de werking verdient volgens het ANB meer aandacht in 2009. Dit criterium wordt slechts summier toegelicht via een structuurschema en een lijst van de gevolgde opleidingen.

[43] Conclusie. Het ANB Vlaams-Brabant geeft een positief advies voor het werkingsjaar 2008 en het programma 2009. De Minaraad volgt de positieve beoordeling van het ANB, maar vraagt het ANB om het RLZZZ te verplichten om in hun werking 2009 tegemoet te komen aan de gemaakte aanbevelingen.

2.7. RL Dijeiland

[44] Evaluatieverslag administratie. Het evaluatieverslag over de werking van het RL Dijeiland (RLD) is opgemaakt door de provinciale afdeling Vlaams Brabant van het ANB. Het evaluatieverslag is ruim uitgewerkt op basis van de verschillende erkenningscriteria uit het Erkenningsbesluit, de bijkomende criteria die geformuleerd werden in het MB van 27 maart 2006 en de aanbevelingen van de Hoge Raad voor het Natuurbehoud.

[45] RLD-jaarverslag 2008. Hoewel het jaarrapport getuigt van een brede werking en inzet van de medewerkers van het RLD, stelt het ANB vast dat het rapport vaak onzorgvuldig is samengesteld en soms teveel informatieve proza bevat die niets zegt over de eigenlijke werking. Bijlagen bevinden zich ook op andere plaatsen dan aangegeven in de inhoudsopgave of bevatten irrelevante stukken. Het jaarverslag moet in de toekomst duidelijker de klemtoon leggen op de eigen inbreng en de werking van het RLD.

Positief is het toevoegen van een beknopt overzicht van de activiteiten die het RLD in 2008 ontplooidde, alvorens het jaarverslag ingaat op de eigenlijke projectfiches. Volgens het ANB is dit een voorbeeld voor andere regionale landschappen.

[46] Aanbevelingen werking 2007. Het RLD heeft de nodige aandacht besteed aan de bemerkingen op het jaarverslag van 2007 en antwoorden daarop geformuleerd in het jaarverslag 2008.

[47] Criteria Erkenningsbesluit. Volgens het ANB voldoet het RLD aan de formele erkenningscriteria (rechtspersoonlijkheid, erkenning, geografische entiteit, voordracht, algemene vergadering, raad van bestuur, verplichte activiteiten en boekhouding).

Het ANB stelde wel vast dat het dagelijks bestuur van het RLD niet meer vergaderde na 8 mei 2008 omdat de mandaten niet ingevuld raakten. De raad van bestuur nam deze taak voorlopig over. Het ANB vraagt meer duidelijkheid te verschaffen over de juiste invulling en taakverdeling van het dagelijks bestuur en de raad van bestuur. Bovendien doet de niet-verhoogde vergaderfrequentie van de raad van bestuur – ondanks de verhoogde taakstelling – vragen rijzen.

De verplichte activiteiten voldoen aan de voorwaarden, maar het ANB vraagt het RLD niettemin om zelf vaker het initiatief te nemen om de eigen werking beter bekend te maken.

Bij de inhoudelijke projecten ter bevordering van landschapszorg en het streekeigen karakter, natuurbehoud en kleine landschapselementen (KLE), recreatief medegebruik en natuurrecreatie, en natuur- en milieueducatie (NME) formuleert het ANB onder meer de volgende aandachtspunten:

- het specificeren van de inbreng van de RLD-medewerkers in diverse fora en de meerwaarde ervan voor het RLD;
- meer inzicht verschaffen in de tijds- en personeelsimpact per project;
- de actie hoogstamboomgaarden spitst zich toe op het snoeien van

verwaarloosde boomgaarden, maar tegelijk met het snoeien zou het RLD meer aandacht moeten besteden aan het sensibiliseren van de eigenaars zodat deze zelf hun boomgaarden zouden onderhouden;

- o het openstellen van locaties waar het RLD actief was, kan de rol van het RLD beter in de verf zetten;
- o zeldzame diersoorten verdienen specifieke maatregelen en middelen;
- o het vermelden van de recreatievisie voor de Dijlevallei en Heverleebos-Meerdaalwoud in de actie voor het wandelnetwerk Dijleland.

[48] Criteria MB 27 maart 2006. De Vlaamse Regering heeft – met het MB van 27 maart 2006 – de definitieve erkenning van het RLD herbevestigd voor een periode van zes jaar. Dit besluit formuleert zes bijkomende voorwaarden.

Het valt het ANB op dat het RLD zich teveel toespitst op de landschappelijke en cultuurhistorische aspecten van acties en dat de ecologische aspecten wat achterblijven in de werking.

Het RLD besteedt aandacht aan vormings- en publieksactiviteiten om het draagvlak voor natuur te vergroten. Het ANB dringt daarbij aan op een sterkere profilering van het RLD in plaats van louter mee te liften op andere initiatieven.

De professionalisering van de werking verdient volgens het ANB meer aandacht in 2009. De afspraken rond de taakverdeling tussen dagelijks bestuur, raad van bestuur, algemene vergadering en het personeel worden in 2009 geconcretiseerd. Om de professionaliteit te verhogen zijn tweewekelijkse overlegvergaderingen tussen de medewerkers ingevoerd. Dit moet een vlotte doorstroming en terugkoppeling van informatie toelaten. In 2009 wordt ook een cyclus van planning en evaluatie ingevoerd die gebaseerd is op een gelijkaardige cyclus van het RLZZZ. Ook de boekhouding wordt in 2009 verder geprofessionaliseerd. Het verfijnen van de criteria van de overheidsopdrachten verdient daarbij de nodige aandacht.

[49] Conclusie. Het ANB Vlaams-Brabant geeft een voorwaardelijk gunstig advies voor het werkingsjaar 2008 en het programma 2009. Het RLD moet de nodige inspanningen doen in 2009 om zich duidelijker te profileren en moet aandacht hebben voor acties die bijdragen tot een breder draagvlak voor natuur- en landschapswaarden. De Minaraad volgt de voorwaardelijk gunstige beoordeling van het ANB niet omdat de aandachtspunten die het ANB aanhaalt voor de Minaraad zwaarwichtig genoeg zijn om een negatief advies te formuleren. De Raad vraagt het ANB ook om het RLD te verplichten om in hun werking 2009 tegemoet te komen aan de gemaakte aanbevelingen.

2.8. RL Noord-Hageland

[50] Evaluatieverslag administratie. Het evaluatieverslag over de werking van het RL Noord-Hageland (RLNH) is opgemaakt door de provinciale afdeling Vlaams-Brabant van het ANB. Het evaluatieverslag is ruim uitgewerkt op basis van de verschillende erkenningscriteria uit het Erkenningsbesluit, de bijkomende criteria die geformuleerd werden in het MB van 27 maart 2006 en de aanbevelingen van de Hoge Raad voor het Natuurbehoud.

[51] RLNH-jaarverslag 2008. Het RLNH-jaarverslag 2008 is traditiegetrouw verzorgd en volledig opgemaakt. Alle noodzakelijke elementen voor de evaluatie kunnen gemakkelijk teruggevonden worden.

[52] Aanbevelingen werking 2007. Het RLNH heeft in een aparte nota de nodige aandacht besteed aan de bemerkingen op het jaarverslag van 2007 en antwoorden daarop geformuleerd in een bijgevoegde, beknopte tekst. Met de opmerkingen werd in de mate van het mogelijke rekening gehouden in de dagelijkse werking en in het jaarverslag 2008. Alleen de VHRN-bemerkning als zou de toelichting van het accountantsrapport op de raad van bestuur moeten gebeuren, werd niet bijgetreden door het RLNH. De statuten van het RLNH bepalen namelijk dat dit moet gebeuren voor de algemene vergadering.

[53] Criteria Erkenningsbesluit. Volgens het ANB voldoet het RLNH aan de formele erkenningscriteria (rechtspersoonlijkheid, erkenning, geografische entiteit, voordracht, algemene vergadering, raad van bestuur, verplichte activiteiten en boekhouding).

De toewijzing van verkregen subsidies naar gemaakte uitgaven kan nog duidelijker in de boekhouding en vormt een aandachtspunt voor 2009.

Bij de inhoudelijke projecten ter bevordering van landschapszorg en het streekeigen karakter, natuurbehoud en kleine landschapselementen (KLE), recreatief medegebruik en natuurrecreatie, en natuur- en milieueducatie (NME) formuleert het ANB onder meer de volgende aandachtspunten:

- o meer inzicht verschaffen in de tijds- en personeelsimpact per project;
- o de actie ter herwaardering van holle wegen wordt uitdovend vanaf 2009, niettemin vindt het ANB het aangewezen om periodiek en steekproefsgewijs na te gaan in hoever de opgestelde beheerplannen nog opgevolgd worden;
- o het werken rond autochtoon plantengoed is beperkt tot meidoorn. Het ANB raadt het RLNH aan ook andere boomsoorten op te nemen in het programma rond zaadoogst en opkweek;
- o meer duidelijkheid verschaffen over de gezette stappen in een project voor fruittelers waarbij elzenheggen aangeplant worden;
- o de focus van knoteiken als belangrijke landschapsecologische elementen verruimen naar lindes wanneer de omvang voor knoteiken vermindert;
- o de focus op geselecteerde ijzerzandsteengroeves verruimen naar andere dan de opgesomde groeves;
- o het drevenproject integreren in de actie rond de landschapsteams;
- o bij de uitwerking van het luik natuurgerichte recreatie nagaan wat er al bestaat op andere websites om hiernaar te kunnen doorverwijzen.

[54] Criteria MB 27 maart 2006. De Vlaamse Regering heeft – met het MB van 27

maart 2006 – de definitieve erkenning van het RLNH herbevestigd voor een periode van zes jaar. Dit besluit formuleert zes bijkomende voorwaarden.

Het valt het ANB op dat het RLNH verder bouwt op het stramien van de voorbije jaren en oog heeft voor de verbetering van de eigen werking en de werking naar een breed publiek en diverse doelgroepen.

In het kader van nazorg van uitgevoerde projecten en het meten van de impact ervan op de natuur, peilt het RLNH jaarlijks naar de evolutie van de uitgevoerde acties.

Het ANB stelt vast dat het RLNH niet alleen overlegt met de directe partners uit de algemene vergadering, maar ook ruimer, en dit zowel over concrete acties als algemene visies. Ook overkoepelend op Vlaams niveau vindt regelmatig overleg plaats.

Om de professionalisering van de organisatie te garanderen werd de werking door een extern consultant doorgelicht. Vooral communicatief waren er veel verbeterpunten. De aanwerving van een halftijdse communicatiemedewerker is een antwoord hierop.

Het RLNH heeft in 2008 vrij summiere criteria gehanteerd bij bestellingen en uitbestedingen. Deze zijn wellicht niet volledig conform de bepalingen voor de overheidsopdrachten. Het ANB vindt het verfijnen van die criteria een aandachtspunt voor 2009.

[55] Conclusie. Het ANB Vlaams-Brabant geeft een positief advies voor de werking 2008 en het programma 2009 van het RLNH. De Minaraad volgt de positieve beoordeling van ANB, maar vraagt het ANB om het RLNH te verplichten om in hun werking 2009 tegemoet te komen aan de gemaakte aanbevelingen.

2.9. RL Groene Corridor

[56] Evaluatieverslag administratie. Het evaluatieverslag over de werking van het RL Groene Corridor (RLGC) is opgemaakt door de provinciale afdeling Vlaams-Brabant van het ANB. Het evaluatieverslag is ruim uitgewerkt op basis van de verschillende erkenningscriteria uit het Erkenningsbesluit, de bijkomende criteria die geformuleerd werden in het MB van 27 maart 2006 en de aanbevelingen van de Hoge Raad voor het Natuurbehoud.

[57] RLGC-jaarverslag 2008. Net als vorig jaar is het RLGC-jaarverslag 2008 verzorgd en volledig opgemaakt. Alle noodzakelijke elementen voor de evaluatie kunnen gemakkelijk teruggevonden worden.

[58] Aanbevelingen werking 2007. In een specifieke toelichting bij het jaarverslag 2008 komt het RLGC tegemoet aan de adviezen en opmerkingen van de adviesorganen op het jaarverslag 2007. Alleen de VHRN-bemerking dat de toelichting van het accountantsrapport op de raad van bestuur moet gebeuren, werd niet bijgetreden door het RLGC. De statuten van het RL bepalen namelijk dat dit moet gebeuren voor de algemene vergadering.

[59] Criteria Erkenningsbesluit. Volgens het ANB voldoet het RLGC aan de formele erkenningscriteria (rechtspersoonlijkheid, erkenning, geografische entiteit, voordracht, algemene vergadering, raad van bestuur, verplichte activiteiten en boekhouding).

Bij de inhoudelijke projecten ter bevordering van landschapszorg en het streekeigen karakter, natuurbehoud en kleine landschapselementen (KLE), recreatief medegebruik en natuurrecreatie, en natuur- en milieueducatie (NME) formuleert het ANB onder meer de volgende aandachtspunten:

- o het RLGC hoort zelf ook steekproefsgewijs de resultaten van het project 'poelennetwerk' te controleren en te vermelden in het jaarverslag;
- o in het kader van het beheer van hoogstamboomgaarden organiseert het RLGC snoeicursussen. Geïnteresseerden en nieuwe eigenaars worden daarvoor opgeroepen. Ook andere eigenaars bij wie achterstand in onderhoudssnoei vastgesteld is, worden best actief uitgenodigd;
- o de inventarisatie van KLE's in de betrokken gemeenten is in 2008 afgerond. Het grootschalig inventariseren op regelmatige basis is niet haalbaar, niettemin is het raadzaam om de inventaris zo goed mogelijk actueel te houden;
- o de vorming voor bosgroepen is heel praktijkgericht, maar door de nieuwe wetgeving rond toegankelijkheid verdienen ook de theoretische aspecten meer aandacht in de toekomst;
- o het samenwerken aan bosbeheer moet ook naar andere locaties binnen het RL gepromoot worden;
- o het verduidelijken van de concrete aanpak van het voorgestelde herstelplan voor zaadbronnen van autochtone bomen.

Het ANB stelt vast dat het RLGC een brede waaier aan activiteiten ontplooit of ondersteunt, waardoor het RL een meerwaarde kan betekenen voor de streek. Het ANB dringt er daarom op aan om de opgebouwde contacten te onderhouden zodat er ook in de toekomst zinvol kan samengewerkt worden met de diverse partners bij de realisatie van projecten voor natuur, landschap en erfgoed.

[60] Criteria MB 27 maart 2006. Sinds 1 januari 2007 is het RLGC voorlopig erkend als regionaal landschap. Een aanvraag tot definitieve erkenning wordt in de loop van 2009 ingediend.⁶ Het ANB gaat eveneens in op de bijkomende criteria die geformuleerd werden in het MB van 27 maart 2006, ook al zijn deze bijkomende criteria nog niet van toepassing voor het voorlopig erkende RLGC.

Het ANB stelt vast dat het RLGC zijn werking uitbouwt rond natuurherstel en bescherming van erfgoed. Ze leggen bovendien een kwaliteitsvol accent op de uitbouw van initiatieven rond natuurrecreatie en -educatie. De realisatie van de RLGC-initiatieven kan een belangrijke bijdrage leveren aan de versterking van het

---

⁶ De definitieve erkenningsaanvraag werd nog niet ingediend maar wordt in het najaar verwacht.

maatschappelijk draagvlak voor het behoud van natuur en landschap.

Het RLGC heeft in 2008 vrij summiere criteria gehanteerd bij bestellingen en uitbestedingen. Deze zijn wellicht niet volledig conform de bepalingen voor de overheidsopdrachten. Het ANB vindt het verfijnen van die criteria een aandachtspunt voor 2009.

[61] Conclusie. Het ANB Vlaams-Brabant geeft een positief advies voor de werking 2008 en het programma 2009 van het RLGC. De Minaraad volgt de positieve beoordeling van het ANB, maar vraagt het ANB om het RLGC te verplichten om in hun werking 2009 tegemoet te komen aan de gemaakte aanbevelingen.

2.10. RL Haspengouw en Voeren

[62] Evaluatieverslag administratie. Het evaluatieverslag over de werking van het RL Haspengouw en Voeren (RLHV) is opgemaakt door de provinciale afdeling Limburg van het ANB. Het evaluatieverslag is heel summier uitgewerkt. Het verslag somt de verschillende erkenningscriteria en de bijkomende criteria op die geformuleerd werden in het MB van 27 maart 2006 en geeft aan of het RL voldoet aan de erkenningsvoorwaarden zonder dit te motiveren.

[63] RLHV-jaarverslag 2008. Het RLHV-jaarverslag 2008 is verzorgd en volledig opgemaakt. Alle noodzakelijke elementen voor de evaluatie kunnen gemakkelijk teruggevonden worden.

[64] Aanbevelingen werking 2007. In een bijkomende nota bij het jaarverslag 2008 gaat het RLHV dit jaar wel in op de bepalingen van artikel 3 van het MB van 27 maart 2006. In de Landschapskrant wordt ondertussen ook verwezen naar de financiële steunverlening van het ANB. Hiermee komt het RL tegemoet aan de aanbevelingen van de Minaraad.

[65] Criteria Erkenningsbesluit. Volgens het ANB voldoet het RLHV nog steeds aan de formele erkenningscriteria (rechtspersoonlijkheid, erkenning, geografische entiteit, voordracht, algemene vergadering, raad van bestuur, verplichte activiteiten en boekhouding).

Op het vlak van activiteiten en inspanningen in het buitengebied, andere dan de eigen terreinen, vervult het RLHV zijn rol optimaal, aldus het ANB Limburg. In dit verband wordt verwezen naar de inspanningen voor behoud en ontwikkeling van akkerrandbeheer, de materie autochtoon plantsoen en de samenwerking met het ANB, gemeentebesturen, WBE's en landbouwers.

[66] Criteria MB 27 maart 2006. De Vlaamse Regering heeft - met het MB van 27 maart 2006 - de definitieve erkenning van het RLHV herbevestigd voor een periode van zes jaar. Dit besluit formuleert zes bijkomende voorwaarden. Het RLHV rapporteert hierover uitvoerig in een afzonderlijke nota bij het jaarverslag. Het evaluatieverslag van het ANB bevat geen evaluatie van deze bijkomende voorwaarden. De Minaraad betreurt dit en overloopt zelf de criteria aan de hand van het RLHV-jaarverslag 2008.

Het RLHV werkt intersectoraal samen met diverse organisaties om het draagvlak voor natuur te verbreden, maar vooral met de landbouwsector. Vijf concrete projecten uit 2008 tonen dit aan. Het RL werkt ook vanuit een bottom-up-benadering. Als voorbeelden somt het RLHV drie projecten op: het landschapsloket, biodiversiteitsproject 'landschapsherstel in het 5-gemeentenpunt' en de VLM-bedrijfsplanner. In zijn projectwerking besteedt het RLHV ook veel aandacht aan communicatie en overleg, onder meer via de landschapskranten, folders, wandelkaarten, etc.

In 2008 voerde het RL ook taken uit buiten de basistaakstelling en trok daarvoor bijkomende middelen aan. De bewuste 15 projecten worden opgesomd en ingedeeld op basis van de bron van subsidie: EFRO-middelen, PDPO-middelen, provinciale GLE-middelen, Toerisme Vlaanderen, Interregmiddelen, NME-middelen, CERA-fonds en provinciale biodiversiteitsmiddelen.

Om het draagvlak voor natuur te vergroten doet het RLHV aan sensibilisatie en informatieverspreiding via laagdrempelige communicatiemiddelen (regionale pers, website, folders), greenspots, vormingsactiviteiten en informatiebijeenkomsten en publieksactiviteiten.

Vragen die via het landschapsloket gesteld worden, worden bijgehouden in het GIS-informatiesysteem. Bezoeken en nacontroles horen bij de werking van de landschapsanimator en de loketfunctie. Hierdoor is bijsturing van de resultaten mogelijk. Het landschapsloket werd in 2008 bovendien verder uitgebouwd met het oog op nazorg en informatieverstrekking.

In het kader van de professionalisering van de werking organiseert het RLHV tweewekelijks een interne personeelsvergadering om elkaar op de hoogte te houden van de diverse projecten, om praktische afspraken te maken en om uitgevoerde projecten te evalueren. De personeelsleden kunnen ook deelnemen aan studiedagen, lezingen of excursies. Op boekhoudkundig vlak wordt het RL bijgestaan door een boekhoudkundige firma en voor de loonadministratie doet het RLHV beroep op het Centrum voor Loonbegeleiding. Het RLHV geeft ook aan dat het de bepalingen voor overheidsopdrachten naleeft bij de realisatie van projecten.

[67] Conclusie. Het ANB-Limburg geeft een gunstig advies over de werking 2008 van het RLHV en de inhoud van het jaarverslag. De Minaraad volgt de gunstige beoordeling van het ANB.

2.11. RL Lage Kempen

[68] Evaluatieverslag administratie. Het evaluatieverslag over de werking van het RL Lage Kempen (RLLK) is opgemaakt door de provinciale afdeling Limburg van het ANB. Het evaluatieverslag is heel summier uitgewerkt. Het verslag somt de verschillende erkenningscriteria en de bijkomende criteria op die geformuleerd werden in het MB van 27 maart 2006 en geeft aan of het RL voldoet aan de erkenningsvoorwaarden zonder dit te motiveren.

[69] RLLK-jaarverslag 2008. Het RLLK-jaarverslag 2008 is verzorgd en volledig opgemaakt. Alle noodzakelijke elementen voor de evaluatie kunnen gemakkelijk

teruggevonden worden.

[70] Aanbevelingen werking 2007. In het jaarverslag 2008 gaat het RLLK in op de bemerkingen die het kabinet van de Vlaamse minister van Leefmilieu naar aanleiding van de definitieve erkenning formuleerde. Op basis van de opmerkingen uit 2004 en 2008 van de Minaraad⁷ over de basistaken van een regionaal landschap die kaderen binnen het doelgroepenbeleid van het natuurbehoud, heeft het ANB vastgesteld dat het RLLK in sommige dossiers voorbijgaat aan zijn opdracht en in de plaats treedt van bijvoorbeeld het ANB. Dit heeft vooral te maken met activiteiten binnen domeinen in eigendom of beheerd door het ANB. In de marge van deze activiteiten worden bepaalde afspraken tussen de betrokken partijen anders geïnterpreteerd of uitgevoerd.

[71] Criteria Erkenningsbesluit. Volgens het ANB voldoet het RLLK nog steeds aan de formele erkenningscriteria (rechtspersoonlijkheid, erkenning, geografische entiteit, voordracht, algemene vergadering, raad van bestuur, verplichte activiteiten en boekhouding).

De Minaraad verwijst zelf naar de opmerking van de revisor over de jaarrekening 2008. Het sociaal passief bedroeg op 31 december 2008 186.462,11 euro terwijl slechts 151.382,10 euro hiervoor gereserveerd werd: een aandachtspunt voor 2009.

Het ANB stelt vast dat het RL teveel voorbijgaat aan het doelgroepenbeleid van het natuurbehoud. Het correct naleven van deze basistaak is een aandachtspunt voor 2009. Het ANB verwacht bijkomende inspanningen van het RLLK hiervoor.

Op het vlak van activiteiten en inspanningen in het buitengebied, andere dan de eigen terreinen, vervult het RLLK zijn rol optimaal. In dit verband wordt verwezen naar de inspanningen voor behoud en ontwikkeling van knoteiken. De landschaps animator, wateranimator, bedrijfsplanner en ruimtelijk planner vervullen hun rol.

[72] Criteria MB 27 maart 2006. Het RLLK werd op 1 september 2008 definitief erkend als regionaal landschap voor een periode van zes jaar. Aan deze erkenning koppelt de Vlaamse Regering zes bijkomende voorwaarden. Het RLLK rapporteert hierover beknopt in het jaarverslag 2008 en gaat in op de opmerkingen van het kabinet van de Vlaamse minister van Leefmilieu op het evaluatieverslag van het werkingsjaar 2007. Het evaluatieverslag 2008 van het ANB bevat geen evaluatie van de bijkomende voorwaarden en gaat niet in op de opmerkingen bij het jaarverslag 2007. De Minaraad betreurt dit en overloopt zelf de criteria aan de hand van het RLLK-jaarverslag 2008.

Het rapport over de bijkomende criteria is zeer minimalistisch opgevat. De kruiselingse en soms foutieve verwijzingen doorheen het jaarverslag en de rapportering, belemmeren de vlotte leesbaarheid van het rapport en bemoeilijken bijgevolg een vlotte evaluatie.

---

⁷ Minaraad, Advies van 16 december 2004 over de advisering van regionale landschappen.

Minaraad, Advies 22 mei 2008 over de definitieve erkenning van het Regionaal Landschap Lage Kempen.

Elke beknopte projectfiche is via een vast stramien opgemaakt. Het overzicht levert informatie op over het tijdspad, de partners, de middelen, de bereikte doelgroepen, de doelstellingen, de communicatie erover, de nazorg en de impact op de natuur (de ecotoets).

Bij elk project wordt beknopt de nazorg vermeld, maar in sommige gevallen is het onduidelijk wat dit concreet zal inhouden of welke rol het RL daarbij zal vervullen.

In het kader van de professionalisering van de werking organiseert het RLLK driewekelijks teamvergaderingen waarin elk personeelslid over zijn taken rapporteert. Bilateraal overleg zorgt ervoor dat er efficiënt samengewerkt wordt. De personeelsleden worden ook gestimuleerd om externe vorming of studiedagen te volgen en daarover terug te koppelen naar het team. In 2008 werd het arbeidsreglement onder de loep genomen in samenspraak met het personeel en aangepast aan de huidige normen en wetgeving. Het RLLK investeert ook volop in een vergaande digitalisering en koppelt de projectwerking- en planning aan het GIS-systeem. Op boekhoudkundig vlak wordt het RL bijgestaan door een boekhoudkantoor. Het RLLK geeft ook aan dat het de bepalingen voor overheidsopdrachten naleeft bij de realisatie van projecten.

[73] Conclusie. Het ANB-Limburg geeft een gunstig advies over de werking 2008 van het RLLK en de inhoud van het jaarverslag. De Minaraad volgt de gunstige beoordeling van het ANB niet omdat de aandachtspunten die het ANB en de revisor aanhalen voor de Minaraad voldoende doorwegen om slechts een voorwaardelijk positief advies te formuleren. De Raad vraagt het ANB ook om het RLLK te verplichten om in hun werking 2009 tegemoet te komen aan de gemaakte aanbevelingen.

2.12. RL Kempen en Maasland

[74] Evaluatieverslag administratie. Het evaluatieverslag over de werking van het RL Kempen en Maasland (RLKM) is opgemaakt door de provinciale afdeling Limburg van het ANB. Het evaluatieverslag is heel summier uitgewerkt. Het verslag somt de verschillende erkenningscriteria en de bijkomende criteria op die geformuleerd werden in het MB van 27 maart 2006 en geeft aan of het RL voldoet aan de erkenningsvoorwaarden zonder dit te motiveren.

[75] RLKM-jaarverslag 2008. Het RLKM-jaarverslag 2008 is verzorgd en volledig opgemaakt. Alle noodzakelijke elementen voor de evaluatie kunnen gemakkelijk teruggevonden worden.

[76] Aanbevelingen werking 2007. Het RLKM heeft de bemerkingen op het werkingsjaar 2007 relatief laat in 2008 ontvangen. Hierdoor was het voor het RL niet altijd mogelijk om retroactief met alle opmerkingen rekening te houden in 2008. Deze zullen zeker meegenomen worden in het werkingsjaar 2009, aldus het RLKM.

In een afzonderlijke nota en in de bijlagen van het jaarverslag gaat het RLKM in op de adviezen bij het werkingsjaar 2007. Vorig jaar stelde de Minaraad dat het dossier dat de Raad voor advisering ontving geen verslagen van de raden van bestuur, noch van de algemene vergadering bevatte. Ook deelnemerslijsten

ontbraken. Het RLKM is het daar niet helemaal mee eens: de verslagen waren niet fysiek toegevoegd aan het dossier, maar wel digitaal. Het RLKM vraagt bovendien om het RL van de verplichting te onthouden om deelnemerslijsten toe te voegen aan het dossier. Zij beschouwen deze lijsten niet als bewijsstukken voor draagvlakweging. Ze laten bovendien weten dat deze verplichting niet opgenomen werd in het uitvoeringsbesluit noch in een omzendbrief. Niettemin vindt de Minaraad het zinvol om deelnemerslijsten toe te voegen aan het evaluatiedossier zodat de adviserende organen op kwantitatieve basis kennis kunnen nemen van het eventuele draagvlak. Deelnemerslijsten zijn misschien geen bewijsstukken, maar geven niettemin een indicatie aan de betrokken organen en instellingen.

[77] Criteria Erkenningsbesluit. Volgens het ANB voldoet het RLKM nog steeds aan de formele erkenningscriteria (rechtspersoonlijkheid, erkenning, geografische entiteit, voordracht, algemene vergadering, raad van bestuur, verplichte activiteiten en boekhouding).

Op het vlak van activiteiten en inspanningen in het buitengebied, andere dan de eigen terreinen, vervult het RLKM zijn rol op het vlak van soorten- en gebiedsbeleid. In dit verband wordt verwezen naar onder andere de inspanningen voor de werking en de ondersteuning binnen het Nationaal Park Hoge Kempen dat in het werkingsgebied van het RLKM ligt.

Het toepassen van de wet op de overheidsopdrachten wordt volgens het RLKM strikt nageleefd. De werkwijze is opgenomen in een protocol financiële en administratieve organisatie. Verschillende instanties, inclusief de accountant, controleren de naleving van de overheidsopdrachten. Het RLKM laat daarbij weten open te staan voor bijkomende vragen van de Minaraad.

[78] Criteria MB 27 maart 2006. De Vlaamse Regering heeft – met het MB van 27 maart 2006 – de definitieve erkenning van het RLKM herbevestigd voor een periode van zes jaar. Dit besluit formuleert zes bijkomende voorwaarden. Het RLKM rapporteert hierover uitvoerig in een afzonderlijke nota bij het jaarverslag waarin het RLKM ingaat op de aanbevelingen en opmerkingen van de verschillende adviesorganen op de werking 2007. Het evaluatieverslag van het ANB bevat geen evaluatie van deze bijkomende voorwaarden. De Minaraad betreurt dit en overloopt zelf de criteria aan de hand van het RLKM-jaarverslag 2008.

Het RLKM rapporteert op een herkenbare manier over de concrete activiteiten die zijn uitgevoerd als basistaakstelling in het kader van draagvlakvorming voor natuur. Het RL geeft in zijn jaarverslag en in de bijgevoegde nota uitvoerig duiding. Het jaarverslag geeft voor elk project toelichting bij het effect op het draagvlak. In het algemeen geeft het RLKM aan dat de aandacht voor natuur en biodiversiteit toegenomen is, dat het aantal deelnemers aan publieksactiviteiten eveneens stijgt en dat de media-aandacht stelselmatig groeit. De internationale (Goldman Environmental Prize) en nationale erkenning voor de directeur van het Nationaal Park Hoge Kempen (tevens ook coördinator van het RLKM) speelde daarbij een grote rol.

Als sleutel voor het succes geeft het RLKM de wijze aan waarop en de mate waarin bestuursmatige en thematische integratie mogelijk zijn. De integratie wordt verkregen door de eenheid van projectstructuur en de concept- en kwaliteitsbewaking van het totale project. Het jaarverslag geeft voor elk project toelichting bij de impact op de natuur, de nazorg en de opvolging.

De hoge mate van samenwerking met andere partners, zoals onder meer het ANB, draagt in hoge mate bij tot het succes.

Ten slotte stelt de Minaraad vast dat het RLKM veel aandacht besteedt aan de verdere professionalisering van de organisatie. In 2008 werd de uitbreiding van de cel Boekhouding en Administratie opgestart die in 2009 volledig operationeel zal zijn. Het RLKM investeerde ook in het bijscholen van het personeel op het vlak van de overheidsopdrachten en liet iedereen een cursus timemanagement volgen. Voor sommige medewerkers werd een cursus mapinfo georganiseerd.

[79] Conclusie. Het ANB-Limburg geeft een gunstig advies over de werking 2008 van het RLKM en de inhoud van het jaarverslag. De Minaraad volgt de gunstige beoordeling van het ANB.